

Κυριακή 15 Ιουνίου 2025

ΤΟ ΒΗΜΑ

34

Κοινωνία

Στον πυρήνα του νέου νομοσχεδίου για το Μεταναστευτικό βρίσκεται η στρατηγική της «αποτροπής με κάθε μέσο» - Τι μπορεί να σημαίνει όμως αυτό για μία χώρα που εξαρτάται από την «αόρατη» εργασία;

Ζητείται εργάτης, απελαύνεται μετανάστης

Του Αντώνη Ντινιακού

Αόρατοι για το κράτος, ορατοί για την οικονομία, ούδεποτε όμως «πολίτες». Είναι οι άνθρωποι μιας παράλλλης Ελλάδας, εξαφανισμένοι από τα μισθώματα της διοίκησης, αλλά απολύτως αιτιώ στην καρδιά της παραγωγής. Εργάζονται σιωπηλά στο περιβάριο μιας χώρας που ποτέ δεν τους αναγνώρισε και τους κράτησε, μεθοδικά, έξω από το κοινωνικό της συμβόλαιο. Για δεκαετίες ολόκληρες, οι λεγόμενοι «παράτυποι μετανάστες» συγκροτούσαν τη σιωπηλή μηχανή που κρατούσε την αγορά σε κίνηση. Χωρίς ΑΦΜ, χωρίς ιατρική περίθαλψη, χωρίς πολιτικά δικαιώματα, βολικά αόρατοι εξυπηρετούσαν πότε στα χωράφια της Μανωλάδας, πότε στις κουζίνες των εστιατορίων και πότε στα γκαράζ των μεγάλων έργων.

Με το νέο μεταναστευτικό νομοσχέδιο που ετοιμάζει η κυβέρνηση, η παραμονή χωρίς χαρτί παύει να θεωρείται νομικό κενό ή ανεκτή εξαίρεση - μετατρέπεται πια σε ποινικό αδίκημα, με φυλάκιση έως πέντε έτη και πρόστιμο που φτάνουν τις 10.000 ευρώ. Δεν έχει σημασία αν κάποιος ζει εδώ δεκαπέντε χρόνια, έχει οικογένεια, τα παιδιά του πάνε σχολείο ή αν απλώς πέρισε χτες τα σύνορα - για τον νόμο είναι ακριβώς το ίδιο, καθώς δεν εξετάζει πια ιστορίες, ανάγκες ή ρίζες. Εξετάζει μόνο έγγραφα. Και όταν αυτά λείπουν, η απάντηση είναι σύλληψη.

«Μου είπαν πως δεν δικαιούμαι τίποτα»

Μία από αυτούς τους ανθρώπους είναι και η Λάνα, από τη Γεωργία. Ηρθε στην Ελλάδα το 2009. Εκτοτε, δουλεύει ως οικιακή βοηθός χωρίς ούτε μία ημέρα δηλωμένης εργασίας. «Μου είπαν "πέρναμε, θα ανοίξει πληρωτήριο, θα βγει ρόληση, θα αλλάξει το νόμο"» - λέει σήμερα. «Περίμενα ίσα χρόνια. Και όταν τελικά άνοιξε, έκανα αίτηση. Έβαλα όλα τα χαρτιά. Μετά

μου είπαν ότι δεν ισχύει πια. Πως δεν δικαιούμαι τίποτα». Η περίπτωση της Λάνα δεν είναι η εξαίρεση. Είναι το προοίμιο μιας νέας κανονικότητας, όπου η ένταξη δεν αποτυγχάνει απλώς - καταργείται οριστικά. Δεν υπάρχει χώρος ούτε για ελπίδα ούτε για παραμονή.

Η Ελλάδα μπαίνει πανηγυρικά στο κλαμπ των «οκληρών» της Ευρώπης. Στο πλευρό της πρωθυπουργού της Ιταλίας, Τζορτζια Μελόνι, που νομοθέτησε την υποχρεωτική κράτηση για αιτούντες άσυλο έως και 18 μήνες, επέκτεινε τις απελάσεις και υπέγραψε τη συμφωνία επαναπροώθησης με την Τунισία, μετατρέποντας τη Βόρεια Αφρική σε προβάτριο της ευρωπαϊκής αποτροπής. Πολιτικές που πριν από λίγα χρόνια θα θεωρούνταν αδιανόητες για μια σύγχρονη ευρωπαϊκή χώρα.

Από κοντά η Δανία της σοσιαλδημοκρατίας, Μέτε Φρεντέρικσεν, από τις πρώτες χώρες που

διατύπωσαν ξεκάθαρα το δόγμα του «μηνενικού ασύλου», με τους αιτούντες να μεταφέρονται σε τρίτες χώρες (π.χ. Ρουάντα) προτού καν εξεταστούν τα αιτήματά τους. Ένα μοντέλο που ζήτησε και η κυβέρνηση Σόονακ στη Βρετανία. Το μνημιαίο όλων τους κοινό και εξόχως ασφυκτικό: δεν αρκεί πια να είσαι αόρατος, πρέπει να μην υπάρχει καθόλου.

Μεταναστευτική πίεση στην Κρήτη

Την ίδια στιγμή, οι αφίξεις από τη Λιβύη αυξήθηκαν κατά 54% το 2025, σύμφωνα με τα στοιχεία της Frontex, επαναφέροντας την Ανατολική Μεσόγειο στο επίκεντρο των μεταναστευτικών ροών. Το σύστημα των διακινήτων προσαρμόζεται ταχύτερα από τη νομοθεσία, ενώ η ευρωπαϊκή απάντηση παραμένει εγκλωβισμένη σε μια λογική αποτροπής που, αντί να ανακόπτει τις ροές, τις στρώχνει απλώς πιο μακριά από το οπτικό μας πεδίο.

Στη Νότια Κρήτη η πίεση πάντως είναι ήδη ορατή. «Εφές οι ροές από τη Λιβύη έχουν υπερδιπλασιαστεί. Ηδη, περισσότεροι από 5.500 άνθρωποι έχουν φτάσει στο νησί - και ακόμα είμαστε στα μέσα των χρονών», λέει στο «Βήμα» ο **Στέλιος Βοργιάς**, αντιπεριφερειάρχης Κοινωνικής Πολιτικής και Αλληλεγγύης. «Το υπουργείο είχε δεσμευτεί ότι θα δημιουργήσει δύο χώρους φιλοξενίας, πιθανώς σε πρώην στρατόπεδα, όμως δεν έχει γίνει απολύτως τίποτα. Ολοκληρη η διαχείριση έχει πέσει στους λιμενικούς, που είναι υποεκτεταμένοι, στους εθελοντές και στις οργανώσεις και φυσικά στους δήμους και στην Περιφέρεια του νησιού, χωρίς να έχουμε καμία υποστήριξη. Όταν ένα ευρώ δεν έχει δοθεί από το υπουργείο Μεταναστεύσεων και Ασύλου. Ο κ. Βορίδης μοιράζει υποσχέσεις, αλλά μέχρι σήμερα δεν έχουμε δει πράξεις. Χώροι δεν υπάρχουν, πού θα πάνε οι άνθρωποι; Αυτή τη στιγμή τους μεταφέρουν σε μια τοποθεσία που λέγεται "Ψυγείο", στο Ηράκλειο. Είναι χώρος για 100 άτομα και στοιβάζουν 500. Αυτή δεν είναι φιλοξενία. Είναι εγκατάλειψη».

Η αλήθεια είναι πως όπου η «αποτροπή» αναγορεύτηκε σε κρι-

τική λογική και εθνικό αφήγημα, η πραγματικότητα φώναζε πιο δυνατά από τα συνθήματα. Τελευταίο παράδειγμα, ο ακροδεξιός **Χερτ Βίλντερς** στην Ολλανδία, που υποσχέθηκε κλειστά σύνορα και «καθαρή Ευρώπη» και εν τέλει βρέθηκε να παρατείνεται προσφύτως, μπλεγμένος στα ίδια του τα αδιέξοδα. Γιατί μπορείς να χτίσεις φράχτες, όμως δεν μπορείς να χτίσεις φράχτες γύρω από τις ανάγκες της αγοράς. Οι πολιτικές της αποτροπής είναι μια χαρά για λαϊκίστικες αφίσες και προεκλογικά σποτ, όμως άχρηστες μπροστά στο χωράφι που δεν έχει χέρια, στο εστιατόριο που δεν έχει οερβιτόρους, στο γηροκομείο που δεν έχει φροντιστές.

Όπως και να 'χει, ο Πρωθυπουργός, **Κυριάκος Μητσοτάκης**, χαρακτήρισε το νέο νομοσχέδιο για τη μετανάστευση «σαφή απάντηση σε όσους θεωρούν την Ελλάδα εύκολη πύλη», ενώ ο υπουργός Μεταναστεύσεων και Ασύλου, **Μάκης Βορίδης**, μίλησε για «μηνενική ανισορροπία» και «αποτροπή με κάθε μέσο». Οι διατυπώσεις τους δεν αφήνουν κανένα

περιθώριο για παρερμηνείες. Καμία ενομιμία, μονάχα τιμωρία. Στο πεδίο, βέβαια, η ποινικοποίηση της «παράτυπης διαμονής» δεν φαίνεται να αποκαθιστά την τάξη, απλώς τραβά μια κλωστή απ' το στρίψιμο της οικονομίας - συγκεκριμένα τη ραφή εκείνη που αν την κόψεις, το ύφισμα δεν ορίγγει, έλινωται.

Δημογραφικό και «αόρατη» εργασία

Κι αυτό γιατί πίσω από τις βαρύνουσες εξαγγελίες διαμορφώνεται μια άλλη πραγματικότητα: αυτή της αγοράς εργασίας, της γήρανσης του πληθυσμού, της αδράτης εξάρτησης. Εκεί δεν κυριαρχεί η επικοινωνία, αλλά οι αριθμοί. Και οι αριθμοί λένε πως ο πληθυσμός της Ελλάδας μειώνεται σταθερά από το 2011. Οι γεννήσεις είναι λιγότερες από τους θανάτους, το ασφαλιστικό σύστημα «αδειάζει» και, όπως επισημαίνει ο διευθυντής Ερευνών του Ινστιτούτου Δημογραφικών Ερευνών και Μελετών, **Βύρων Κοτζαμάνης**, στο «Βήμα»: «Είναι αυταπάτη να πιστεύουμε ότι μπορούμε να καλύψουμε τις

ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ,
Διευθυντής
του Ελληνικού
Συμβουλίου για τους
Πρόσφυγες

ΝΙΚΟΛΟΣ ΑΝΤΩΝΗΣ

λείψεις στον τουρισμό, τη γεωργία, τις κατασκευές, τη φροντίδα, και θα γίνουν χειρότερες. Δεν μπορείς να κρατήσεις ζωντανή την οικονομία με "εργάτες έξι μηνών". Αυτό δεν είναι σχέδιο. Είναι προσωρινή λύση ανάγκης που δεν λειτουργεί». Η Ελλάδα, τονίζει, κινδυνεύει με διπλό σοκ, πληθυσμιακό και παραγωγικό: «Η κοινωνία μας μικραίνει και γερνά. Η πλειονότητα των μεταναστών εργάζεται σε θέσεις που οι Έλληνες απορρίπτουν. Αν δεν υπάρξει σοβαρή πολιτική ένταξης και προσέλευσης, δεν θα μπορούσαμε να συντηρήσουμε ούτε το ΑΕΠ ούτε το ασφαλιστικό. Το πρόβλημα δεν είναι το μέλλον. Είναι ήδη εδώ και θα σκάσει στα χέρια μας».

Η ευρωπαϊκή στροφή, πάντως, δεν μοιάζει με κάποια παροδική μετατόπιση. Φαίνεται να έχει βάθος, να έχει σχέδιο, και από το 2026 θα έχει και θεσμική κατοχύρωση. Το Νέο Σύμφωνο Μεταναστευτικής και Ασύλου φιλοδοξεί να μετατρέψει την αποτροπή από επιλογή ανάγκης σε επίσημο κανόνα. Να θεσμοθετήσει δηλαδή μια Ευρωπαϊκή-αφροί, όπου η πρώτη απόφαση στη μετακίνηση πληθυσμών δεν θα είναι η αλληλεγγύη, αλλά το screening, τα κλειστά κέντρα και οι ταχείες απελάσεις.

«Διαγωνισμός κατασταλτικής πολιτικής»

«Η υποθέμενη μεταναστευτική κρίση είναι στην πραγματικότητα κρίση δημοκρατίας» τονίζει στο «Βήμα» ο **Βασίλης Τσάνος**, καθηγητής Κοινωνιολογίας της Μεταναστευτικής στο Πανεπιστήμιο του Κιέλου και πρόεδρος του Ομοσπονδιακού Συμβουλίου για τη Μεταναστευτική (Rat für Migration). Σύμφωνα με τον ίδιο, το διακύβευμα δεν είναι μόνο οι αριθμοί ή οι ροές, αλλά η ίδια η θεσμική ισορροπία της Ευρώπης. «Οι κεντρικοί μηχανισμοί προστασίας διαλόγου και ριζοστασιακής αλληλεγγύης – όπως η απελάση ακόμα και σε εμπόλεμες ζώνες ή η πλήρης κλείσιμο των συνόρων – κυριαρχούν στην πολιτική συζήτηση. Το Σύνταγμα και οι ανθρώπινα δικαιώματα μετατρέπονται σε διαπραγματευτικό χαρτί. Οι νεολογιστικές πολιτικές συμπεριφέρονται σήμερα σε έναν ευρωπαϊκό "διαγωνισμό" για την πιο κατασταλτική πολιτική μεταναστευτική και ένταξης» εξηγεί, φέρνοντας ως παράδειγμα τη δήλωση του Χερτ Βιλντερς για την «ποσολή πολιτική ασύλου που υπήρξε ποτέ».

Ο κ. Τσάνος καταλήγει με μια σαφή προειδοποίηση: «Ο τρόπος με τον οποίο επιβάλλονται και νομομοποιούνται οι αυστηρότερες μεταναστευτικές πολιτικές γεννά πλέον κρίση στο κράτος δικαίου: αμφισβητούνται τα νομικά συστήματα και οι θεσμοί της δικαιοσύνης που τα επιβάλλουν».

Ο **Λεωνίδας Παπαγιαννάκης**, διευθυντής του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες, δεν βλέπει στο νέο μεταναστευτικό νομοσχέδιο μια απλή διοικητική ρύθμιση, αλλά ένα πολιτικό μήνυμα με σαφή στόχευση: «Η ποινικοποίηση της παράτυπης διαμονής εντάσσεται στη συνολικότερη πολιτική του "όλοι στη φυλακή". Δεν είναι ζήτημα εγκλήματος, είναι επιλογή ποινικού συμβολισμού. Δεν υπάρχει πραγματική ανάγκη, παρά μόνον πολιτική σκοπιμότητα». Η Ελλάδα έχει ήδη καταδικαστεί για υπέρβαση του 18μηνου κράτους, φτάνοντας σε ένα παρόνομο 24μηνον. Παρ' όλα

Αντί να στήνουμε πολύπλοκα και βαρύγδουπα διοικητικά σχήματα, τα οποία τελικά δεν εφαρμόζονται, μήπως να οργανώναμε μια σοβαρή διαχείριση της εργασίας και της κινητικότητας; Οι άνθρωποι αυτοί κάνουν τη δουλειά που εμείς δεν θέλουμε

ΜΑΡΙΑ ΓΑΒΟΥΝΕΛΗ

Καθηγήτρια Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου στη Νομική Σχολή του ΕΚΠΑ

αυτά, όπως αναφέρει ο κ. Παπαγιαννάκης, «υπάρχει μια σπουδή να το επαναφέρουμε προτού ακόμη εγκριθεί το νέο ευρωπαϊκό πλαίσιο. Αν ψηφιστεί, ναι, θα έχει νομική βάση. Αλλά προς το παρόν δεν έχει. Γιατί τότε βασίζονται» αναρωτιέται.

«Από την ανοχή στην επίσημη εχθρότητα»

Ερωτηθείς αν αυτό συνιστά μια στρατηγική απέναντίς, είναι ξεκάθαρο: «Δεν μιλάμε για μια αδιαφορία, μιλάμε για πλήρη απένταξη. Από τη σωστή ανοχή περάσαμε στην επίσημη εχθρότητα. Κλείνει και η τελευταία χαράμδα ένταξης, ακόμα και για όσους ζουν εδώ χρόνια». Το νέο αφήγημα, όπως λέει, δεν είναι μόνο ελληνικό. Είναι ευρωπαϊκό. «Αν δει κανείς τις εξελίξεις από το 2015 μέχρι σήμερα, θα διαπιστώσει μια σταθερή διολίσθηση, σαν να λέμε "πας μπι Ευρωπαίος, βάρβαρος". Αυτό είναι το μήνυμα που στέλνεται για σχέδον αποκάλυψη».

Για τον ίδιο αυτή η νέα πραγματικότητα συμπεκνώνει το θεσμικό και ηθικό έλλειμμα της σύγχρονης Ευρώπης: «Η μετανάστευση αντιμετωπίζεται μόνο ως εργατικό δυναμικό. Δεν υπάρχει πρόβλεψη για κοινωνική ένταξη, καμία αναγνώριση του μετανάστη ως προσώπου. Μόνο ως εργατικό χέρι. Κι αυτό είναι το μεγαλύτερο δημοκρατικό έλλειμμα της εποχής μας».

Ενα από τα πιο αμφιλεγόμενα σημεία του νέου νομοσχεδίου αφορά τους χιλιάδες μετανάστες που είχαν υποβάλει αιτήσεις νομιμοποίησης μέσω της ηλεκτρονικής πλατφόρμας του 2021 – μιας έκτακτης διαδικασίας που λειτουργήσε επί υπουργίας **Νότη Μπαρτζίκη**. Παρότι πολλοί από αυτούς εργάζονται εδώ και χρόνια στην Ελλάδα, το νέο πλαίσιο τους αποκλείει πλήρως για την επόμενη πενταετία. Το θέμα αναδεικνύει στο «Βήμα» ο **Βασίλης Χρονόπουλος**, γραμματέας του Τομέα Μεταναστευτικής και Ασύλου του ΠΑΣΟΚ: «Η πλατφόρμα στήθηκε

πρόχειρα, χωρίς τεχνική τεκμηρίωση. Οι άνθρωποι ανέβηκαν δικαιολογητικά και έπαιρναν έναν αριθμό πρωτοκόλλου. Χιλιάδες κατάφεραν να εκδώσουν άδειες μέσα από ένα διάτρητο σύστημα που το ίδιο το κράτος δημιούργησε». Σήμερα, όπως λέει, αυτοί οι άνθρωποι, οι οποίοι υπολογίζονται από 30.000 έως 50.000, αποκλείονται από κάθε διαδικασία νομιμοποίησης για τα επόμενα πέντε χρόνια.

«Αντί να τιμωρείται το κράτος για την ανεπάρκεια του, τιμωρούνται οι άνθρωποι που ακολούθησαν τις προβλεπόμενες διαδικασίες. Πρόκειται για το 8% του οικονομικά ενεργού μεταναστευτικού πληθυσμού. Και τώρα, τους κρατούν εγκλωβισμένους μέχρι το 2030, χωρίς καμία νομική διέξοδο».

Η υπόθεση της πλατφόρμας του 2021, οι αποκλεισμοί χωρίς εξαιρέσεις και οι εγκλωβισμένοι αιτούντες διαμονή δεν είναι απλώς ένα διοικητικό ζήτημα. Στην πραγματικότητα, το νέο νομοσχέδιο προκαλεί ρωγμές στον ίδιο τον νομικό κορμό της ευρωπαϊκής έννομης τάξης.

Όπως επισημαίνει στο «Βήμα» η **Μαρία Γαβουνέλη**, καθηγήτρια Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου στη Νομική Σχολή του ΕΚΠΑ και πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, η ποινικοποίηση της παράτυπης διαμονής εγείρει ζητήματα συμβατότητας με το διεθνές νομικό πλαίσιο.

«Πετάμε αρχές ελεύθερης διακίνησης»

«Δεν είναι λογικό να πετάξουμε στα σκουπίδια την προσπάθεια οκτώ ετών για ένα κοινό ευρωπαϊκό πλαίσιο ασύλου, χωρίς καν να δοκιμάσουμε να το εφαρμόσουμε. Μαζί του πετάμε και τις θεμελιώδεις αρχές της ελεύθερης διακίνησης προσώπων στη Σένγκεν. Είναι απλώς παρήνοια». Η ίδια υπογραμμίζει την ανάγκη για ρεαλισμό αντί για σκληρές εξαγγελίες: «Αντί να στήνουμε πολύπλοκα και βαρύγδουπα διοικητικά σχήματα, τα οποία τελικά δεν εφαρμόζονται, μήπως να οργανώναμε μια σοβαρή διαχείριση της εργασίας και της κινητικότητας; Οι άνθρωποι αυτοί κάνουν τη δουλειά που εμείς δεν θέλουμε. Δεν μπορούμε να τους αγνοούμε διαρκώς».

Και καταλήγει η κυρία Γαβουνέλη με μια χρήσιμη υπενθύμιση των βασικών αρχών του ευρωπαϊκού νομικού πολιτισμού: «Η είσοδος στη χώρα είναι αναμφίβολα η κυρίαρχη εκδήλωση της κρατικής κυριαρχίας. Ταυτοχρόνως, είναι μακρά παράδοση στις ευρωπαϊκές χώρες τουλάχιστον να μην αντιμετωπίζονται οι εμπλεκόμενοι στη διαδικασία ασύλου με ποινικά μέτρα» σημειώνει, παραπέμποντας και στη νομολογία του ΕΔΔΑ (Mikelenko κατά Εσθονίας, 2009).

Σε μια εποχή που η Ευρώπη παλινδρομεί, η Ελλάδα φαίνεται να επιλέγει τον σκληρό δρόμο. Το νέο μεταναστευτικό νομοσχέδιο δεν είναι απλώς ένα πλαίσιο διαχείρισης – είναι η θεσμική κατοχύρωση μιας πολιτικής στόσης. Μιας μετατόπισης από την κοινωνική πολιτική στην ποινική διαχείριση. Επί υπουργίας Βορίδη, η αποτροπή γίνεται ιδεολογία, η κινητικότητα αμάχη και οι βασικές ευρωπαϊκές αξίες – ελευθερία, αξιοπρέπεια, αναλογικότητα – χωρούν πιο σε ένα έντυπο απελάσεων. Μέχρι τη στιγμή που ένας υπάλληλος θα πει: η αίτηση απορρίπτεται.

ανάγκης της οικονομίας αποκλειστικά με ντόπιους εργαζομένους. Ακόμα κι αν υποθέσουμε μια αύξηση των γεννήσεων – πράγμα απίθανο – το όφελος θα φανεί σε 20 χρόνια. Το πρόβλημα όμως είναι τώρα».

Η Ελλάδα έχει ήδη εισέλθει σε φάση πληθυσμιακής συρρίκνωσης. Μέχρι το 2050 ο πληθυσμός αναμένεται να πέσει στα 9 εκατομμύρια, ενώ η αναλογία εργαζομένων προς συνταξιούχους προβλέπεται να επιδεινωθεί δραματικά. Την ίδια στιγμή, μόνο το 2023, καταγράφηκαν πάνω από 70.000 κενές θέσεις στον τουρισμό – 53.000 στα ξενοδοχεία και 27.000 στην εστίαση, ενώ σύμφωνα με εκτιμήσεις αγροτικών φορέων, οι ελλείψεις εργατών γης ξεπέρασαν τις 70.000, αφήνοντας θερμοκάματα και καλλιεργήσιμες χωρίς χέρια. Αντίστοιχα, σημαντικά κενά εντοπίζονται στον τομέα της φροντίδας ηλικιωμένων και της οικιακής εργασίας.

Ο Βόρων Κοτσαμάνης, ένας από τους πιο έμπειρους μελετητές του ελληνικού δημογραφικού, προειδοποιεί: «Έχουμε σοβαρές ελ-

Οι μετανάστες, επί δεκαετίες συγκροτούν τη σωστή μηχανή που κρατά την αγορά σε κίνηση. «Είναι αυταπάτη να πιστεύουμε ότι μπορούμε να καλύψουμε τις ανάγκες της οικονομίας αποκλειστικά με ντόπιους εργαζομένους» προειδοποιούν οι ειδικοί, αλλά η κυβέρνηση αποφεύγει να ακολουθήσει «γραμμή Χερτ Βιλντερς» στο ζήτημα.